

КОНТЕКСТНИЙ ПІДХІД У НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-СОЦІОЛОГІВ ПРОФЕСІЙНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено впровадженню контекстного підходу у навчання професійній англійській мові студентів-соціологів. Обґрунтовано введення контекстного підходу у навчання професійній англійській мові та визначено ключові особливості студентів-соціологів при використанні контекстного підходу у навчання професійної англійської мови.

Ключові слова: контекст, контекстне навчання, контекстний підхід, студенти-соціологи.

Статья посвящена внедрению контекстного подхода в обучение профессиональному английскому языку студентов-социологов. Обосновано введение контекстного подхода в обучение профессиональному английскому языку и определены ключевые особенности студентов-социологов при использовании контекстного подхода в обучении профессиональному английскому языку.

Ключевые слова: контекст, контекстное обучение, контекстный подход, студенты-социологи.

The article focuses on the introduction of the context approach to teaching professional English to students-sociologists. The application of the context approach to teaching professional English is justified. The key characteristics of students-sociologists in the implementation of the context approach to teaching professional English are identified.

Key words: context, context teaching, context approach, students-sociologists.

Вступ. В умовах глобалізації та зважаючи на процеси, що відбуваються у світі в наш час, англійська мова стає універсальним засобом спілкування для людей, які займаються різною професійною діяльністю. Професійний успіх будь-якого фахівця залежить від його рівня володіння англійською мовою.

Відповідно до вимог Болонського процесу висувуються нові пріоритети для висококваліфікованих фахівців: конкурентоспроможність, уміння працювати в команді, спроможність приймати рішення та готовність нести відповідальність за його результати. Вищі навчальні заклади повинні готувати фахівців з фундаментальними знаннями як з професійних дисциплін, так і з англійської мови. Вони повинні бути готовими до сучасних умов ринку праці. Становлення висококласного професіонала на сьогодні вимагає активного залучення всієї системи професійної підготовки з перших днів навчальної діяльності студентів. У якості основного орієнтира при підготовці фахівців повинна виступати модель професійної діяльності фахівця, що передбачає моделювання освітнього середовища, максимально наближеного за формою і змістом до професійної діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання використання контекстного підходу у навчання знайшли відображення у працях вітчизняних науковців А. Вербицького (загальні аспекти контекстного підходу), М. Ільязової (ситуаційно-контекстний підхід до навчання студентів вищих навчальних закладів), Н. Бакшаєвої (питання соціально-психологічного контексту), В. Гладишева (контекстний підхід до вивчення зарубіжної літератури), А. Картьожнікової (використання контекстного підходу до навчання математики), О. Тумашевої (контекст у підготовці майбутніх вчителів математики), М. Тиріної (контекстний підхід у підготовці кадрів дошкільних установ), Ж. Холодова, В. Кузнецова (контекстне навчання в умовах педагогічної практики в школі) та іноземних фахівців. Водночас використання контекстного підходу у вивченні професійної іноземної мови не було предметом дослідження вітчизняних науковців, тому **метою статті** є обґрунтувати впровадження контекстного підходу у процес навчання професійної англійської мови майбутніх соціологів.

Досягнення мети передбачає вирішення таких завдань:

– узагальнити теоретичні відомості про контекстний підхід у професійно спрямованому навчанні студентів вищих навчальних закладів;

– виявити основні особливості студентів-соціологів у навчанні професійної англійської мови з урахуванням контекстного підходу;

– визначити шляхи впровадження контекстного підходу у вивчення професійної іноземної мови майбутніми соціологами.

Виклад основного матеріалу. Контекстний підхід до навчання професійної англійської мови базується на контекстному навчанні в цілому. Для визначення поняття «контекстне навчання» розглянемо значення поняття «контекст». У мовознавстві і логіці під контекстом розуміють «відносно закінчений у смисловому плані уривок тексту чи промови, в якому виявляється сенс і значення слів або пропозицій, які входять до нього як лінгвістичне оточення певної мовної одиниці [7]. Контекст також може визначатися як система внутрішніх і зовнішніх умов життя і діяльності людини, які впливають на сприйняття, розуміння і перетворення ним конкретної ситуації, надаючи сенс і значення їй як цілому і його окремих компонентів.

За визначенням А. Вербицького, автора концепції контекстне навчання – це форма активного навчання, призначена для застосування у вищій школі, орієнтована на професійну підготовку студентів і реалізована за допомогою системного використання професійного контексту, поступове насичення навчального процесу елементами професійної діяльності [1].

Концепція контекстного навчання розроблена А. Вербицьким у 1991 році. Контекстне навчання спирається на теорію діяльності (Л. Виготського) [6], відповідно до якої, засвоєння соціального досвіду здійснюється у результаті активної, пристрасної діяльності суб'єкта. У ньому розрізняють такі принципи:

1) психолого-педагогічного забезпечення включення студента у навчальну діяльність;

2) послідовного моделювання у навчальній діяльності студентів цілісного змісту, форм та умов професійної діяльності спеціалістів;

3) проблемності змісту навчання і процесу його розгортання у навчальному процесі;

4) адекватності форм організації навчальної діяльності студентів цілям і змісту освіти;

5) головної ролі спільної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладача та студентів, тудентів між собою);

6) методично обґрунтованого поєднання нових та традиційних педагогічних технологій;

7) врахування індивідуально-психологічних особливостей та кроскультурних (сімейних, національних, релігійних, географічних та ін.) контекстів кожного студента [5].

Згідно з контекстним підходом в освіті (А. Вербицький), процес і зміст професійної освіти повинні виходити з головної мети – підготовки

висококваліфікованого фахівця. Таким чином, контекстний підхід у навчанні представляє собою підхід до проектування педагогічних систем та реалізації освітнього процесу, в якому за допомогою всієї системи дидактичних форм, методів і засобів моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності фахівця, а засвоєння ним абстрактних знакових засобів накладено на канву цієї діяльності.

У теорії контекстного навчання поняття «контекст» виступає змістоутворюючою категорією, а створення в освітньому процесі різноманітних контекстів життя і професійної діяльності забезпечує особистісне включення студента у процеси пізнання, оволодіння майбутньою професійною діяльністю. Таким чином, основною одиницею змісту контекстного навчання є не блок інформації, а система у всій її предметній та соціальній неоднозначності і суперечливості [2].

Для досягнення цілей формування особистості висококваліфікованого фахівця у вищому навчальному закладі необхідно навчання, що забезпечує трансформацію пізнавальної у професійну діяльність з відповідною зміною потреб, мотивів, цілей та результатів. На відміну від студента у традиційному навчанні фахівцем у професійній діяльності спочатку здійснюється аналіз ситуації, обстановки, потім постановка задачі, її рішення і доказ істинності рішення. Дана схема дій майбутнього фахівця служить узагальненою моделлю пізнавальної діяльності студента в активному навчанні контекстного типу.

Відомо, що частина студентів вступає до вищого навчального закладу з нейтральним та навіть негативним ставленням до професійної діяльності, яке може зберегтися до закінчення університету. Первісне позитивне ставлення до професії в процесі навчання може змінитися на нейтральне і навіть негативне. У зв'язку з цим, зміст і процес навчання повинні забезпечити не тільки предметну і соціальну підготовку майбутнього фахівця, а й розвивати професійну мотивацію. Однією з умов цього, за А. Вербицьким, є включення в навчальний процес різних елементів майбутньої професійної діяльності, яке може бути реалізоване в ході контекстного підходу у професійному навчанні. Включення елементів майбутньої діяльності також відбувається і на заняттях з професійної англійської мови, що є також важливим [4].

Основною функцією контекстного підходу у навчання є створення умов для трансформації навчально-пізнавальної діяльності в професійну, таким чином моделюючи освітнє середовище, максимально наближене за формою і змістом до професійного. Контекстне навчання – це навчання, в якому мовою науки і за допомогою всієї системи форм, методів, засобів навчання (традиційних і нових) послідовно моделюється предметний та соціальний зміст майбутньої професійної діяльності студентів [3, с. 43]. На думку А. Вербицького, І. Зимньої та Г. Лаврентєва, контекстне навчання

зміщує акценти з пасивної абсорбції окремих пластів професійної інформації та готових знань на формування у студентів готовності та здатності здійснювати професійні функції [3; 8; 9].

Проблема вибору методичного напрямку та ефективного підходу до вивчення іноземних мов є актуальною і знайшла своє відображення у працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Проте постійна еволюція суспільного замовлення фахівців зі знанням професійної англійської мови зумовлює необхідність подальшого дослідження теоретичних основ різноманітних підходів, а особливо контекстного підходу, та специфіки їх реалізації у процесі навчання.

Для впровадження контекстного підходу у процес навчання професійної англійської мови майбутніх соціологів важливим є визначення особливостей студентів цієї спеціальності. Відомо, що соціолог – це вчений, який, вдаючись до математичних методів обробки отриманих при опитуванні населення даних, складає детальну картину розвитку суспільства, шукає негативні явища і розробляє план стабілізації і поліпшення ситуації, що склалася. Оскільки, для професії соціолога дуже важливі старанність і терпіння, але не менш важливо вміти аналізувати і брати на себе відповідальність за прийняті рішення, на заняттях з англійської мови доречно використовувати ділові ігри, максимально наближені до реальних ситуацій, в яких студент має проаналізувати ситуацію і обґрунтувати свій вибір. Щоб досягти успіху у майбутній професії соціолог повинен не тільки робити розрахунки, але й грамотно викладати матеріал, публічно виступати з отриманими даними. Навички публічного виступу можна тренувати на заняттях з професійної англійської мови, моделюючи подібні ситуації. Для пошуку інформації та проведення соціологічних досліджень студентам-соціологам також знадобляться навички організатора, ерудованість і самостійність. Щоб провести інтерв'ю або зібрати аудиторію, необхідна не тільки комунікабельність, але і креативний підхід до справи, який вдало поєднується з контекстним підходом на заняттях з професійної англійської мови.

У контекстному підході розрізняють такі принципи:

- принцип активності особистості;
- проблемності;
- єдності навчання і виховання;
- послідовного моделювання у формах навчальної діяльності слухачів змісту та умов професійної діяльності фахівців та ін.

Особлива увага звертається на реалізацію поступового, поетапного переходу студентів до базових форм діяльності більш високого рангу: від навчальної діяльності академічного типу до квазіпрофесійної діяльності (ділові та дидактичні ігри) і, потім, до навчально-професійної діяльності (практики, стажування). Викладання загальноосвітніх дисциплін пропонується трактувати в контексті професійної діяльності, відходячи в цьому від

академічного викладу наукового матеріалу. В якості засобів реалізації теоретичних підходів у контекстному навчанні пропонується в повному обсязі використовувати методи активного навчання (у трактуванні А. Вербицького – методи контекстного навчання). Разом з тим зазначається, що необхідно комплексно підходити до використання різних форм, методів і засобів активного навчання в органічному поєднанні з традиційними методами.

Прикладом використання контекстного підходу на заняттях професійної англійської мови є ділова гра. Ділова гра на занятті з професійної англійської мови є динамічною системою. Рішення, прийняте учасниками гри на основі вихідної інформації, впливає на модель об'єкта управління, викликаючи зміну його вихідного стану. Цей змінний стан знаходить відображення в ігровому комплексі й у діяльності майбутніх соціологів.

Розглянемо приклад ділової гри на занятті з професійної англійської мови для студентів-соціологів.

Ділова гра «Типи темпераменту».

Моделюємо ситуацію, що студенти прийшли до школи і у різних класах провели опитування, визначивши тип темпераменту кожного учня у класі. Усі студенти діляться на групи і отримують картки. На картках є інформація про клас, вік учнів, кількість учнів з кожним з чотирьох типів темпераменту (холерик, сангвінік, меланхолік, флегматик) та питання, на які студентам потрібно дати відповіді. Студенти повинні дати поради як покращити взаємодію учнів класу, зважаючи на їх вік та тип темпераменту. Задача студентів – навчитися користуватися своїми знаннями з англійської мови та інших фахових дисциплін вільно та творчо.

У даній грі є 4 етапи:

I етап – «Підготовка». Студенти, отримавши картки, працюють у групах. У кожній групі своя картка з описом класу за вище поданим прикладом. Їм потрібно вирахувати у відсотках кількість дітей-холериків, меланхоліків, сангвініків та флегматиків та визначити, які риси характеру притаманні людям певного типу темпераменту.

II етап – «Структурування матеріалу». На цьому етапі студенти складають графіки за тими відсотками, які вони попередньо вирахували, та структурують свою доповідь для публічного виступу перед іншими студентами.

III етап – «Узагальнення». Студенти кожної з груп узагальнюють отримані дані та готують доповідь, враховуючи і відсотки, і характеристики кожного типу темпераменту.

IV етап – «Творчий». Студенти дають поради вчителям кожного з класів щодо того, як покращити відносини і взаємну працю учнів класу, з урахуванням тих даних, які вони отримали.

Business game «Types of Temperament»

Students came to school to different classes and conducted a survey, identifying the type of temperament of each pupil in the class. All students are divided into groups and get the cards.

CARD 1

Your class is 5th (age of pupils – 10-11). There are 32 pupils.

Choleric – 8
Sanguine – 8
Melancholic – 7
Phlegmatic – 9

Tasks:

1. Count the percentage of the pupils of each type of temperament.
2. Draw the diagram showing these percentages.
3. Give advice to the teacher how to organize the work of this class in order it to be successful and how to improve mutual relations of these pupils. Pay attention to the age of the pupils.

CARD 2

Your class is 8th (age of pupils – 13-14). There are 28 pupils.

Choleric – 13
Sanguine – 8
Melancholic – 5
Phlegmatic – 2

Tasks:

1. Count the percentage of the pupils of each type of temperament.
2. Draw the diagram showing these percentages.
3. Give advice to the teacher how to organize the work of this class in order it to be successful and how to improve mutual relations of these pupils. Pay attention to the age of the pupils.

CARD 3

Your class is 11th (age of pupils – 16-17). There are 30 pupils.

Choleric – 3
Sanguine – 7
Melancholic – 5

Phlegmatic – 15

Tasks:

1. Count the percentage of the pupils of each type of temperament.
2. Draw the diagram showing these percentages.
3. Give advice to the teacher how to organize the work of this class in order it to be successful and how to improve mutual relations of these pupils. Pay attention to the age of the pupils.

Висновки. Отже, реалізуючи контекстний підхід у навчанні професійної англійської мови, необхідно формувати у студентів професійно орієнтовану компетенцію і стійку мотивацію, навчати професійній англійській мові у контексті майбутньої професії, даючи знання, які будуть формувати здібності до виконання професійної діяльності. Слід пам'ятати, що предметна та соціальна сторони майбутньої професійної діяльності повинні бути центральними чинниками, що впливають на відбір і зміст навчальних дисциплін, і використання технології навчання.

Реалізація контекстного підходу у процесі навчання професійної англійської мови стимулює розвиток професійних здібностей майбутніх фахівців, допомагає об'єктивніше і точніше визначати свою професійну придатність. Використання даної технології задає не тільки вектор розвитку особистості, а створює для цього всі необхідні умови. Завдання навчального процесу полягає не у плануванні загальної, єдиної і обов'язкової лінії розвитку, а в наданні допомоги кожному студенту з урахуванням наявного у нього досвіду пізнання вдосконалювати і реалізовувати свої індивідуальні здібності й успішно проходити процес становлення особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: Контекстный подход / А. А. Вербицкий. – М. : Высшая школа, 1991. – 208 с.
2. Вербицкий А. А. Контекстное обучение и становление новой образовательной парадигмы / А. А. Вербицкий. – Жуковский : МИМ «Линк», 2000. – 41 с.
3. Вербицкий А. А. Контексты содержания образования / А. А. Вербицкий, Т. Д. Дубовицкая. – М. : РИЦ МГОПУ им. М. А. Шолохова, 2003. – 80 с.
4. Вербицкий А. А. Развитие мотивации студентов в контекстном обучении / А. А. Вербицкий. – М. : ИЦ, 2000. – 200 с.
5. Вербицкий А. А. Формирование познавательной и профессиональной мотивации студентов / А. А. Вербицкий, Т. А. Платонова. – М. : Научно исследовательский институт высшей школы, Вып. 3, 1986. – 40 с.
6. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Л. С. Выготский. – М. : Педагогика-Пресс, 1996. – 536 с.
7. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. 321 с.
8. Зимняя И. А. Компетентностный подход. Каково его место в системе подходов к проблемам образования? / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 20–26.
9. Лаврентьев Г. В. Обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г. В. Лаврентьев, Н. Б. Лаврентьева, Н. А. Неудахина. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2004. – 232 с.

Рецензенти: Гришкова Р. О., д.пед.н., професор;
Шерстюк Л. В., к.пед.н., в. о. доцента.

© Лопушанська Ю. М., 2012

Дата надходження статті до редколегії 05.04.2012 р.

ЛОПУШАНСЬКА Юлія Миколаївна – викладач кафедри англійської мови Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: використання контекстного підходу у навчанні професійної англійської мови студентів вищих навчальних закладів.